

O mea uma e ao ina ia e iloa e uiga i le tūsia faamauina o lou suafa e te pälota

Ua ao ina tūsia faamauina lou suafa e te pälota ai i Faigä Pälota Faa-Palemene i Niu Sila

Mo le tele o nisi faamatalaga, ia e telefoni i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) poo le asi ane o le website www.elections.org.nz.

E tusa e faia faa-tasi i tausaga ta'i tolu ona faatino Faigä Pälota Lautele a Niu Sila e filifilia ai se Palemene fou ma le Mälö. O faiga faapälota i lalo ifo o le MMP (Mixed Member Proportional), ua faatagaina ai tagata ta'ito'atasi uma ua tūsia faamauina faapälota e lafo ni a na pälota e lua. E tasi le pälota mo le Pätii e te 'au i ai. O lau pälota lona lua, o se tagata e te mana'o i ai ina ia avea ma Sui i le Palemene mo lou itümälö faipälota. O le tuätusi o lou alaafaga e filifilia ai poo lē fea le itümälö faipälota e te 'auai. O loo i ai ia itümälö faipälota Lautele ma itümälö faipälota o Tagata Maori. Ua tofusua itümälö faipälota ta'itasi ma faasologa o suafa tūsia faamau, poo se lisi o suafa o tagata ta'ito'atasi uma ua mae'a ona tūsia faamauina o suafa ina ia pälota. Afai ua 18 tausaga o lou soifua poo le sili atu, ma ua talafeagai ona tūsia faamauina o lou suafa, fai mai le tulāfono, ua ao ina ia ë i ai i le faasologa o suafa tūsia faamau. Afai ua 17 tausaga o lou soifua, ua mafai ona tūsia faamauina faatagataga lou suafa. A mae'a loa ona tūsia faamauina o lou suafa, ua tatau lava ona ë tausisi ina ia faafouina faamatalaga e uiga iä te 'oe. O Tagata Lesitara o Tagata Pälota o loo galulue i le Fale-meli a Niu Sila (New Zealand Post Ltd), ua latou vaava'aia faasologa o suafa tūsia faamau.

O tali i fesili nei o le tūsia faamauina o suafa faapālota o loo i totomu

Tūsia faamauina o le suafa ina ia pālota

itūlau e 4

E talafeagai a'u ina ia tūsia faamauina lo'u igoa?

O sōloia faalēaogāina a'u mai le tūsia faamauina o lo'u igoa?

Aiseā e tatau ai ona tūsia faamauina o lo'u igoa?

E faapefea ona tūsia faamauina o lo'u igoa?

O fea 'ou te 'aumai ai se pepa mo le tūsia faamauina o suafa?

E mafai ona tūsia faamauina lo'u igoa i le faaaogāina o le Internet?

E mafai ona tūsia faamauina lo'u igoa ae e le i oo i le 18 o'u tausaga?

O a'u e tino lē magāoioi (disabled) . E mafai ona 'ou maua se fesoasoani mo le tūsia faamauina o lo'u igoa?

E i ai o'u āiga poo uō i atunuu i fafo. E mafai ona 'ou tūsia faamauina ö latou suafa?

O le ā le faasologa o suafa tūsia faamauina e lē lolomiina faasalalau?

O le ā le mea e tupu i la'u pepa o le tūsia faamauina o lo'u igoa pe a uma ona 'ou toe faafo'iina atu?

O ā faamatalaga e mana'omia ona 'ou tuuina atu?

Tūsia faamauina o suafa o Tagata Maori

itūlau e 9

Filifiliga Faapālota a Tagata Maori?

O a'u o se Tagata Maori Niu Sila. E faapefea ona 'ou filifilia poo lē fea o faasologa o suafa tūsia e tuu i ai lo'u igoa?

E ā pe afai o a'u o se Tagata Maori ua faato'ā ulua'i tūsia faamauina le igoa?

E faafia ona faia o le Filifiliga Faapālota a Tagata Maori?

O a'u o se Tagata Polonesia o Atu Motu o le Pasefika. E mafai ona 'ou ofi atu i le faasologa o suafa tūsia faamauina a Tagata Maori?

Faasologa o suafa o Tagata Pālota

itūlau e 10

O le ā le faasologa o suafa o tagata pālota Faa-Palemene?

O fea e mafai ai ona 'ou va'ai i se faasologa o suafa o tagata pālota?

O le ā le mea e faaaogā i ai faamatalaga tau faigā pālota?

O le tuisi ina ia talafeagai faamatalaga e uiga iā te 'oe

itūlau e 10

O le ā la'u mea e fai pe afai e sui lo'u tuātusi?

O le ā la'u mea e fai pe a sui lo'u igoa poo la'u galuega?

O le ā le mea e tupu pe a galo iā te a'u ona sui faafou o a'u faamatalaga?

Tāla'iga Fuafua o le toe Faafouina o le Tūsia Faamauina o Suafa

itūlau e 11

O le ā le tāla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa?

O le ā la'u mea e fai pe a faia se tāla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa?

O le ā le mea e tupu pe afai 'ou te lē toe lafoina atu la'u pepa o le suia faafou o le tūsia faamauina o suafa?

Ae ā la pe a 'ou maua mai se pepa o le suia faafou o le tūsia faamauina o suafa mo se isi tagata e lē o toe nofo i le tuātusi?

Ae ā pe afai 'ou te lē maua mai se pepa o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa?

Tuā'oi o Itūmälö Faipälota

itūlau e 12

'Ou te le i siitia ese, a'o lea ua tūsia a'u i se isi itūmälö faipälota. Aiseä?

O isi faigä pälota

itūlau e 13

O le ā le faigä pälota faa-itūmälö a le Palemene (By-election)?

O ā faigä pälota Faa-pülega a Nuu?

E talafeagai a'u 'ou te pälota i le Lafo-faatü na faaäfua mai e tagata-a-nuu (Citizens Initiated Referendum) ma/poo le Lafo-faatü na faaäfua mai e le Mälö (Government Initiated Referendum)?

O nisi faamatalaga

itūlau e 13

E faapefea ona 'ou maua o le tele o nisi faamatalaga?

Faatomuaga

Tüsia faamauina o le suafa ina ia pälota

E talafeagai a'u ina ia tüsia faamauina lo'u igoa?

E talafeagai 'oe ma ua tatau ona ia tüsia faamauina faale-tuläfono o lou suafa pe afai:

- O 'oe o se tagata-a-nuu Niu Sila poo se tagata nofo tumau i Niu Sila, ma
- Ua 18 tausaga o lou matua, poo le sili atu o lou matua, ma
- Ua e nofo faalausosoo i totonu o Niu Sila i se taimi, i le sili atu na i lo o le tasi o le tausaga, ma
- E lë o söloia faalëaogäina 'oe.

O söloia faalëaogäina a'u mai le tüsia faamauina o lo'u igoa?

E lë mafai ona tüsia faamauina lou suafa pe afai:

- O 'oe o se tagata-a-nuu o Niu Sila ae o loo ë i fafo atu o Niu Sila ma e te le i nofo i totonu o Niu Sila i le 3 o tausaga talu ai.
- O 'oe o se tagata nofo tumau i Niu Sila a'o o loo ë nofo i fafo atu o Niu Sila ma e te le i nofo i totonu o Niu Sila i totonu o le 12 mäsina talu ai.

(Faaaliga: E i ai tulaga talia mai i tuläfono e lua o loo i luga. O se faatusa: o tagata galulue i Matägaluega a le Mälö poo tagata o le Matägaluega Puipui Faamalumu (Defence Force) o loo galulue i ö latou tiute i fafo atu o Niu Sila, faapea fo'i ma tagata o ö latou äiga.)

O loo i ai fo'i isi tulaga faavae o le söloia faalëaogäina o le a afäina ai se numera aofa'i la'itiiti o tagata. O Tagata Lesitara o Tagata Pälota o le a logoina e uiga i tagata o loo aafia i nei tulaga faavae. Afai o loo i ai ni au fesili poo ni ou manatu popole e uiga i isi tulaga faavae o le söloia faalëaogäina, ia e telefoni i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) poo o lou va'ai i la matou website – www.elections.org.nz.

Aiseä e tatau ai ona tüsia faamauina o lo'u igoa?

E tatau ona tüsia faamauina lou suafa pe afai e te talafeagai mo le faia faatino. O le tüsia faamauina o lou suafa o le a tuuina atu ai iä te 'oe le avanoa e te pälota ai. O le pälota, o lou avanoa lea e lafo atu ai sou finagalo e uiga i itüaigä tagata ma o ä fo'i pätï faa-faigämälö e filifilia faapälota i le Palemene a Niu Sila i faigä pälota lautele ta'itasi. O le a i ai fo'i lou avanoa e te pälota ai i faigä pälota faa-pülega a nuu, ma komiti faale-itümälö o le soifua mälölöina ma soo se lafo-faatü (referenda) poo faigä pälota (polls.)

E faapefea ona tüsia faamauina o lo'u igoa?

Ia tau lava o lou tüsia faatumu o le pepa tüsia faamauina e ta'ua o le "Enrolling to vote: Application (Tusi Talosaga: Tüsia Faamauina o le Suafa ina ia Pälota). E TATAU LAVA ona e tusi talosaga mo se lesitara i totonu o le faasologa o suafa tüsia faapälota (electoral roll), e tusa ai lava pe e te lë fia pälota.

Afai o 'oe o se Tagata Maori Niu Sila, poo se tagata e t au i se Tagata Maori Niu Sila, ma o le faato'  ulua'i t usia faamauina lea o lou suafa, o le a mafai fo'i ona e faaaog aina le tusi talosaga e ta'u atu ai poo l  fea o faasologa o suafa t usia o tagata p lota e te fia i ai. E mafai ona e filifilia pe o le faasologa o suafa t usia o tagata p lota a Tagata Maori poo le faasologa o suafa t usia o tagata p lota Lautele.

O fea 'ou te 'aumai ai se pepa o le t usia faamauina o suafa?

- Ia t usia faatumu ma lafo mai le fasi-pepa (coupon) lea e i le it  i tua o le tusi la'itiiti lenei, ona matou lafoina atu ai lea i  te 'oe o se pepa o le t usia faamauina o suafa.
- E maua fua mai i soo se Fale-meli Oloa a Niu Sila.
- Ia telefoni mai i matou i le telefoni e leai se totogi i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56), ona matou lafoina atu lea i  te 'oe o se pepa.
- Ia moli mana'o mai, poo le lolomi o se pepa mai i la matou website www.elections.org.nz.

A mae'a loa ona e t usia faatumu o le pepa, ona e molita'i ane lea i soo se Fale-meli Oloa a Niu Sila poo o lou lafoina mai (e leai se faailoga-tusi e mana'omia) i le:

Freepost 2 Enrol
Electoral Enrolment Centre
P O Box 190
Wellington 6015

E mafai ona t usia faamauina lo'u igoa i le faaaog aina o le Internet?

Ioe, tau lava o lou alu i le website www.elections.org.nz ma o'omi le faamauina e ta'ua o le "Enrol Online". Ia e mulimuli i laasaga e faatumuina ai le t usia faamauina o au faamatalaga. Ona e siitiaina ane loa lea ma lolomi lau pepa o le t usia faamauina o lou suafa lea ua uma ona t usia faatumu i ai au faamatalaga, ona e sainia lea ma lafo mai ina ia faia faam e'a faiga uma e tatau ai.

A'o se isi fo'i faiga e te faia, e mafai ona e tuuina mai o faamatalaga o loo fia 'auina mai, ona matou lafoina atu lea o le pepa patino i  te 'oe o le t usia faamauina o lou suafa, lea ua mae'a ona lolomiina, ina ia   su'esu'eina, sainia ma toe lafo mai. E mafai fo'i ona   toe t usia faafou o au faamatalaga i luga o le website.

E mafai ona t usia faamauina o lo'u igoa ae e le i oo i le 18 o o'u tausaga?

Ioe, o le taimi lava e te oo ai i le 17 o ou tausaga, o le a mafai ai ona   t usia faatagataga lou suafa ("provisional enrolment") i lou t usia faatumuina lea o se pepa t usia faamauina o suafa. O le taimi e te oo ai i le 18 o ou tausaga, o le a sololelei faia fua le t usia faamauina o lou suafa.

O le tele o nisi faamatalaga o le a maua mai i la matou tusi la'itiiti e ta'ua o le "Enrolling to vote before you're 18" (T usia faamauina o le suafa e p lota a'o le i oo i le 18 o ou

tausaga). O loo maua mai i soo se Fale-meli Oloa poo le telefoni o le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) ina ia lafo atu ai se tusi la'itiiti.

O a'u e tino lē magāoioi (disabled). E mafai ona 'ou maua mai o se fesoasoani i le tūsia faamauina o lo'u igoa?

Afai o 'oe o se tagata e tino lē magāoioi, ma ua ē mana'omia se fesoasoani ina ia tūsia faatumu ma toe lafo mai lau pepa o le tūsia faamauina o suafa, o mea nei e mafai ona ē faia:

- E mafai ona ē tuuina atu lau pepa o le tūsia faamauina o suafa e tūsia faatumu ma sainia e se tagata pālota ua uma ona faalesitaraina. E tatau i lea tagata ona ia tūsia lolomi i luga o lau pepa i tafatafa o lana saini ia upu, "Elector Physically Disabled – signed by their direction" (Tagata Pālota e Tino Lē Magāoioi – ua sainia i luga o a na faatonuga).
- Poo, o lou tuuina atu fo'i o lau pepa e tūsia faatumu ma sainia e se tagata o loo ia ūmia le Pūlega Faataga Faale-tulāfono (Power of Attorney) mai iā te 'oe. E tatau iā te ia ona ia tūsia lolomi i luga o le pepa i tafatafa o lana saini ia upu, "Elector Physically Disabled – Power of Attorney" (Tagata Pālota e Tino Lē Magāoioi – Pūlega Faataga Faale-tulāfono).

Afai o i ai se tagata o lou āiga o loo faalētonu lona māfaufau, atonu e mafai ona ē tūsia faamauina o lona suafa. Ia telefoni mai i matou, e leai se totogi, i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 56 76) mo ni faamatalaga.

E i ai o'u āiga poo uō i atunuu i fafo. E mafai ona 'ou tūsia faamauina o latou suafa?

Ioe. Pe ā faapea o lea o loo talafeagai pea i latou mo le tūsia faamauina o suafa, o le a mafai ona e tūsia faatumu o ā latou pepa o le tūsia faamauina o suafa. O mea nei e mafai ona e faia:

- Afai o 'oe o se tagata pālota ua uma ona faalesitaraina, ua mafai ona ē tūsia faatumu o ā latou pepa ma sainia. E tatau ona ē tūsia lolomi i luga o ā latou pepa i tafatafa o lau saini ia upu, "Elector Overseas – signed by their direction" (Tagata Pālota i Atunuu i fafo – ua sainia i luga o ā latou faatonuga).
- Poo, afai fo'i o loo ē ūmia le Pūlega Faataga Faale-tulāfono (Power of Attorney) mai iā i latou, ona mafai lea ona ē tūsia faatumu ma sainia ā latou pepa. E tatau lava ona ia ē tūsia lolomi i luga o le pepa i tafatafa o lau saini ia upu, "Elector Overseas – Power of Attorney" (Tagata Pālota i Atunuu i fafo – Pule Faataga Faale-tulāfono).

Ua mana'omia ona ulua'i tūsia faamauina o lou suafa ae e le i faia lau pālota.

O le ā le faasologa o suafa tūsia e lē lolomiina faasalalau?

Afai ua ē talitonu o le tūsia o faamatalaga e uiga iā te 'oe i lōmiga o le faasologa o suafa tūsia faamauina faapālota atonu o le a faamata'u ma afāina ai lou saogalēmū faale-tagata, e mafai ona ē molimana'o mai ina ia 'aua ne i faaalua o faamatalaga e uiga iā te 'oe i totonu o le lōmiga o faasologa o suafa tūsia faamau. Ua mana'omia ona ia ē faia o se isi tusi talosaga e ese mai ai, mo lenei mana'oga, ma ia ē saunia mai ni faamaoniga faamolimau o tulaga patino o loo ē i ai, e pei o se poloa'iga puipuia faale-tulāfono, se

poloa'iga faasā faale-tulāfono o le isi itū ona aiā poo le faasoesā, poo se ta'utinoga faale-tulāfono o mea moni mai i se Leoleo a le Mälö.

O le tele o nisi faamatalaga ma le tusi talosaga, o loo avanoa maua mai i totonu o la matou tusi la'itiiti e ta'ua o le "Everything you need to know about the unpublished electoral roll" (O mea uma e ao ina ia e iloa e uiga i faasologa o suafa tūsia faamauina faapälota e lē lolomiina faasalalau). E maua mai fo'i i soo se Fale-meli Oloa poo le telefoni i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) ina ia lafo atu se tusi la'itiiti.

O le ā le mea e tupu i la'u pepa o le tūsia faamauina o lo'u igoa pe a uma ona 'ou toe faafo'iina atu?

O le Tagata Lesitara o Tagata Pälota o le a ia su'esu'eina ina ia mautinoa ai ua sa'o lelei ona tūsia faatumu. Afai ua sa'o, ona tūsia loa lea o lou suafa i le faasologa o suafa tūsia faamauina o le itūmälö faipälota sa ē mau ai e tusa o se mäsina atoa e tasi. O le a matou lafoina atu iä te 'oe se faaaliga i le meli ina ia faamaonia ai le tūsia faamauina o lou suafa.

Mo le tele o nisi faamatalaga, ia telefoni le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) poo le asi ane o le (www.elections.org.nz)

O ā faamatalaga e mana'omia ona 'ou tuuina atu?

Ia ē malie e tali uma mai fesili o loo i le pepa o le tūsia faamauina o suafa ina ia mafai ai ona matou tūsia faamauina sa'o lou suafa. Ua na o faamatalaga o loo faailogaina i se faaailoga-fetü (*) o le a lolömiina i le faasologa o suafa tūsia faamauina faapälota.

***O LOU SUAFA ATOA:**

O lou suafa ua mana'omia ona su'esu'eina poo ua sa'o ona ē tūsia faamau, ma ia iloga ai le ese'esega o tagata e tutusa poo le täi tutusa o suafa.

ASO NA FÄNAU AI:

O le Aso na fänau ai o le a faailoa atu ai i Tagata Lesitara o Tagata Pälota ua atoa lelei tausaga o lou matua e mafai ai ona tūsia faamauina lou suafa ma o le a mafai ai fo'i ona fesoasoani mai iä i matou i le faailogaina o le ese'esega o tagata e tutusa suafa.

SAINIGA MA LE ASO:

Afai o 'oe o se Tagata Maori Niu Sila, poo se tagata e täu i se Tagata Maori Niu Sila, ua tatau ona ē sainia ma tusi le aso i totonu, poo le faasologa o suafa o Tagata Maori poo le faasologa o suafa Lautele. E lē tatau ona ē sainia le lua o faasologa o suafa. Ae täua tele ona ia ē filifilia ma le faaeteete poo lē fea le faasologa o suafa e te mana'o ia ē i ai. O isi tagata uma e tatau ona sainia ma tusi le aso i le faasologa o suafa Lautele (General Roll). Afai e te tino lē magäoioi (disabled) poo o loo ē i atunuu i fafo, o le tusi talosaga o le a mafai ona sainia e se tagata faataga e ave'a ma ou sui.

***TUÄTUSI O LOO MAU AI:**

O le tuätusi leni o lou äiga. O se Pusa Meli Niu Sila (New Zealand Post Box) poo se numera o le meli molita'i i nuu i tua (rural delivery number) o le a lē lava e faamatala mai

ai lou tuātusi. Ua matou mana'omia le tuātusi atoa o lou äiga ina ia mafai ai ona matou túsia faamauina 'oe i totonu o le itümlö faipälota o loo ë "mau" ai.

Ua ë "mau" i se nofoaga ua ë filifilia e faavae ai lou äiga ona o lou äiga poo tagata o lou 'auäiga poo isi fo'i mäfu'aga patino faale-äiga. Ae e lë faapea la, ona ua talu ai ona ë alu ese mai ma lë o i ai i lea nofoaga ua na o nisi aso, poo ni taimi e lë tumau, o le ä faapea ai e te lë o mau ai i lea nofoaga. O lou alu ese mai i lou alaalfaga e te mau ai talu ai ona o lau galuega, poo lau a'oa'oga (poo o le galuega a lou to'alua poo lana a'oa'oga), o le a lë afäina ai fo'i. O le mea moni täua i le fuafuaina tonu o le nofoaga e te alaala mau ai, o le nofoaga tonu lea ua ë filifilia e faavae ma faato'a mautü ai lou äiga.

TUÄTUSI E LAFO I AI MELI:

Ua mana'omia lenei tuätusi pe afai o le tuätusi e lafo atu i ai au meli ua ese mai ai ma le tuätusi e te alaala mau ai. Ua matou mana'omia ona tusi atu iä te 'oe ina ia ta'u atu ai ua faamaonia le túsia faamauina o lou suafa.

***GALUEGA:**

O le iloa o lau galuega o le a fesoasoani mai ai fo'i iä i matou i le faailogaina o le ese'esega o tagata ua tutusa suafa. E mafai ona alia'i soo atu i le lömiga o faasologa o suafa túsia i se faiga faapuupuu.

O 'OE O SE TAGATA MAORI?

Ua na o Tagata Maori Niu Sila poo tagata e täu i Tagata Maori Niu Sila, o le a mafai ona tali mai i le togiina faasa'o o le upu, "Yes" (Ioe) i totonu o le li'o. O isi tagata uma e tatau ona togiina faasa'o le upu, "NO" (LEAI) i totonu o le li'o.

O NUMERA TELEFONI:

E mana'omia fo'i numera telefoni ina ne i o matou mana'omia ona faafesoota'i atu o 'oe.

FAAFANUA TÚSIA:

Afai e te mau i se tuätusi e leai se numera, ua mana'omia se faafanua túsia e faailoa mai ai le nofoaga o le alaalfaga e te mau ai ina ia fesoasoani i le faasinoina mätaulia o le sa'o o lou itümlö faipälota.

UA SUIA LOU TUÄTUSI E LATA MAI NEI?

Afai sa ë mau i lou tuätusi o lou alaalfaga o loo ë i ai nei e itiiti ifo na i lo o le tasi le mäsina, ia ë malie e túsia faatumu vaega faasolo nei:

O TAGATA NIU SILA I ATUNUU I FAFO:

E tatau ona ë túsia faatumu tau o vaega faasolo nei pe afai o loo ë i atunuu i fafo. Ia ë malie e tusi lolomi mai pe o anafea sa ë i ai talu ai i totonu o Niu Sila, o anafea sa ë siitia ai i atunuu i fafo, ma le tuätusi mulimuli sa ë mau ai pe tusa o le tasi le mäsina ae e te le i tu'ua Niu Sila.

Tüsia faamauina o suafa o Tagata Maori

Filifiliga Faapälota a Tagata Maori

Afai o 'oe o se Tagata Maori Niu Sila, poo se tagata e täu i Tagata Maori Niu Sila, e mafai ona ë filifili pe e te fia i ai i le faasologa o suafa túsia Lautele (General Roll) poo le faasologa o suafa túsia o Tagata Maori.

O a'u o se Tagata Maori Niu Sila. E faapefea ona 'ou filifilia poo lë fea o faasologa o suafa túsia e tuu i ai lo'u igoa?

O le atoa o tausaga ta'i lima uma, e lafo atu ai le pepa o Filifiliga Faapälota a Tagata Maori i tagata ta'ito'atasi uma o loo túsia faamauina suafa i le faasologa o suafa túsia faamauina faapälota, o ë ua fai mai o i latou o tagata e täu i Tagata Maori Niu Sila O le pepa leni e faaogäina ina ia filifili ai pe e te mana'o e te ofi atu i totonu o le faasologa o suafa túsia faamauina a Tagata Maori poo le faasologa o suafa túsia faamauina Lautele. Ua faaigoaina leni faiga o le "Maori Electoral Option".

E ä pe afai o a'u o se Tagata Maori ua faato'ä ulua'i túsia faamauina le igoa?

E mafai ona e filifilia poo lë fea le itüaigä faasologa o suafa túsia faamauina e tuu i ai lou suafa pe afai o 'oe o se Tagata Maori Niu Sila, i le sainia o le vaega e talafeagai tonu i luga o le pepa o le túsia faamauina o suafa. A uma loa ona faia o lau filifiliga, o le a lë mafai ona toe suia se ia vaganä ua toe oo atu i le isi gäoioiga i filifiliga faapälota a tagata Maori.

E faafia ona faia o le Filifiliga Faapälota a Tagata Maori?

O le filifiliga faapälota a tagata Maori e faia faatino faalaua'itele faa-tasi i tausaga ta'i lima i mäšina e fa, ma o le a tuuina atu ai le avanoa i tagata pälotä a Maori e toe iloiloina ai ma sui le itüaigä faasologa o suafa, e túsia faamauina ai o latou suafa.

O a'u o se Tagata Polenesia o Atu Motu o le Pasefika. E mafai ona 'ou ofi atu i le faasologa o suafa túsia faamauina a Tagata Maori?

Leai. Ua na o Tagata Maori Niu Sila ma tagata e täu i Tagata Maori Niu Sila. O Tagata o le Atu Motu Kuki Maori (Cook Islands Maori) ma isi Tagata o Atu Motu o le Pasefika ua talafeagai e túsia faamauina o latou suafa, o le a ofi atu i totonu o le faasologa o suafa túsia faamauina Lautele (General Roll).

O le tele o nisi faamatalaga o loo maua i totonu o la matou tusi la'itiiti e ta'ua o le "Enrolling to vote as a New Zealand Maori" (Túsia faamauina o le suafa ina ia pälotä ai o se Tagata Maori Niu Sila).

Faasologa o suafa o Tagata Pälota

Mo le tele o nisi faamatalaga, ia telefoni le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) poo le asi ane o le website www.elections.org.nz.

O le ä le faasologa o suafa o tagata pälota Faa-Palemene?

O le faasologa o suafa túsia faamauina o tagata pälota, o se tusi lea o loo túsia faasolo ai poo le lisi uma ai o tagata ta'ito'atasi i totonu o le itümälö faipälota o ë ua mae'a ona túsia faamauina o suafa. Ua aofia uma ai o latou suafa, tuätusi o alaalfaga e mau ai ma galuega. E soo se tagata lava, ua i ai lana aiä tatau e taga'i i ai. O se tusi fou e lolomiina faasalalau i tausaga ta'itasi uma, se ia vaganä ai tausaga o pälota Faa-Palemene. I totonu o ia tausaga, e lua tusi e lolomiina; o le tusi muamua ua saunia mo tagata ta'ito'atasi ina ia o latou su'esu'eina poo ua túsia faamauina sa'o; o le tusi e lua e faaaogäina i le Aso o le Pälota.

O fea e mafai ai ona 'ou va'ai i se faasologa o suafa o tagata pälota?

O Ofisa ta'itasi o Tagata Lesitara o Tagata Pälota ma Faletusi Lautele o loo i ai uma ia faasologa o suafa túsia faamauina mo Niu Sila. E faapea fo'i ma Fale-meli Oloa ta'itasi (Post Shop) o loo i ai ata tuu-faatasi o faasologa o suafa túsia faamauina o le Pälota Lautele ma Pälota a Tagata Maori mo itümälö faipälota ta'itasi. O le tele o Fale-meli Oloa (Post Shop) läpopo'a o loo i ai fo'i ia faasologa o suafa túsia faamauina mo itümälö faipälota latalata ane.

O se isi fo'i faiga, e mafai ona e su'esu'eina faamatalaga o le túsia faamauina o lou suafa faapälota i le matou website www.elections.org.nz.

O le ä le mea e faaaogä i ai faamatalaga tau faigä pälota?

Pe afai e túsia faamauina lou suafa, ua na o lou suafa, le tuätusi o lou alaalfaga e te mau ai ma lau galuega o le a alita'i mai i le lömiga o faasologa o suafa túsia faamauina mo lou itümälö faipälota. O le pepa lenei o le a tatala avanoa mo asiasiga a soo se tagata lautele. O faamatalaga nei, faatasi ai ma faapotopotoga patino o tausaga o le soifuaga e te 'auai, le tuätusi e lafo i ai meli poo tala moni i tagata e täu atu i Tagata Maori (pe afai e fetau i ai), atonu o le a tuuina atu i tagata su'esu'e faasaenisi poo tagata su'esu'e o le soifua mälölöina, sui faatü mo faigä pälota, sui Faa-Palemene poo Pätü faa-faigämälö. O nei faamatalaga o le a saunia tuuina atu fo'i i faigämälö faale-nuu mo a latou pälota, ma pälota a komiti faatonutonu faale-itümälö o le soifua mälölöina, lafo faatü ma le faiga o pälota. O faasologa o suafa mo tagata tofia i faamasinoga e ta'ua o le Jury ua saunia tuu faatasi mai i le faaaogäina lea o faamatalaga o faigä pälota.

O le tasisi ina ia talafeagai faamatalaga e uiga iä te 'oe

O le ä la'u mea e fai pe afai e sui lo'u tuätusi?

Ae e te le i siitia ese, ia ë túsia faatumu le pepa o le New Zealand Post e ta'ua o le "Mail Re-direction Request" (Talosaga Toe Faaliliu Aga'i le Meli) i soo se Fale-meli Oloa (Post Shop). O le a molita'i atu lau meli i lou tuätusi fou, ma o le a logoina fo'i le Tagata Lesitara o Tagata Pälota o lea ua ë siitia ese.

Afai o lou tuātusi fou o loo i ai pea i lou itūmälö faipälota, o le a na ona toe sui faafou e le Tagata Lesitara o Tagata Pälota ia le faasologa o suafa tūsia faamauina ina ia talafeagai ai, ma lafo atu iä te 'oe se faaaliga fou o le faamaoniga.

Ae peita'i, afai ua ä siitia i se isi itūmälö faipälota, o le a lafo atu iä te 'oe se pepa patino o le tūsia faamauina o suafa ua mae'a ona lolömia ina ia ä su'esu'eina, sainia ma toe lafo faafou'i mai. O le Tagata Lesitara o Tagata Pälota mo le itūmälö fou ua ä siitia i ai, afai loa ua ia mauaina lau pepa lea ua uma ona sainia, o le a ia tūsia faamauina lou suafa ma lafo atu iä te 'oe se faaaliga o le faamaoniga.

Afai o le a lē maua e le Tagata Lesitara o Tagata Pälota lou suafa i soo se faasologa o suafa tūsia faamauina o tagata pälota, o le a ia lafoina atu i le meli se pepa o le tūsia faamauina o suafa i lou tuātusi fou.

O se isi faiga, e mafai ona ä tūsia faatumu se pepa fou o le tūsia faamauina o suafa, poo o lou asi ane o le matou website www.elections.org.nz ma sui faafou lou tuātusi.

O le ä la'u mea e fai pe a sui lo'u igoa poo la'u galuega?

Afai e sui lou suafa poo lau galuega, e tatau ona vave faia o sau tusi e logo atu ai i le Tagata Lesitara o Tagata Pälota le suiga ua ä i ai. O se isi fo'i faiga, e mafai ona ä tūsia faatumu ia se pepa fou o le tūsia faamauina o suafa, poo le sui faafou o au faamatalaga i le matou website – www.elections.org.nz.

O le ä le mea e tupu pe a galo iä te a'u ona sui faafou o a'u faamatalaga?

Afai e galo iä te 'oe ona sui faafou o au faamatalaga, o le a lē mafai ona matou faafesoota'i atu o 'oe i le taimi e fai ai le täla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa ma o le a söloia ese lou suafa mai i le faasologa o suafa tūsia faamauina o pälota. O le a tatau iä te 'oe ona toe tūsia faamauina o lou suafa.

Täla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa.

O le ä le täla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa?

O tausaga ta'itasi, e afe ma afe tagata Niu Sila e faia ni suiga i ö latou soifuaga. E siitia i nisi fale, e faaiipoipo, e suia a latou galuega. E to'atele ua taliu mai i atunuu i fafo. O nisi taimi ua latou lē logoina le Tagata Lesitara o Tagata Pälota e uiga i nei suiga.

O le ala lenä o le faia soo i väitaimi o täla'iga fuafua o le toe faafouina o le tūsia faamauina o suafa. O tagata ta'ito'atasi uma ua tatau ona su'esu'eina ma sui faafou (pe afai ua tatau ai) soo se mea i ana faamatalaga ina ia mafai ai e le Tagata Lesitara o Tagata Pälota ona tuu aofia o suiga uma i totonu o le faasologa o suafa tūsia faamauina o tagata pälota.

O le ä la'u mea e fai pe a faia se täla'iga fuafua o le toe faafouina o le túsia faamauina o suafa?

E tatau ona ia ë su'esu'eina ma suia (pe afai e tatau ai) ia faamatalaga o le túsia faamauina o lou suafa. O le a faafaigofie e le Tagata Lesitara o Tagata Pälota lenei faiga i le lafoina atu o se pepa i tagata ta'ito'atasi uma mai i le faasologa tuai o suafa túsia faamau. O lau pepa o le suia faafou o le túsia faamauina o suafa o le a faailoa atu ai faamatalaga patino iä te 'oe e pei ona túsia faamauina ai nei. O loo i ai i le pepa se avanoa mo 'oe e te faia ai ni suiga faasa'o. Ona ë sainia lea ma tusi le aso i luga o le pepa ma toe lafo mai i totonu o le teu-tusi e tali mai ai, lenä ua saunia atu. Afai o loo sa'o uma ou faamatalaga, e lë mana'omia ona ë tali mai, ma o le a tumau ai pea le túsia faamauina o lou suafa i lalo ifo o faamatalaga nä o loo faailoa atu i lau pepa o le suia faafou o le túsia faamauina o suafa.

O le ä le mea e tupu pe afai 'ou te lë toe lafoina atu la'u pepa o le suia faafou o le túsia faamauina o suafa?

O le a ë tumau ai pea i totonu o le faasologa o suafa túsia faamauina i lalo ifo o faamatalaga nä o loo faailoa atu i lau pepa o le suia faafou o le túsia faamauina o suafa.

Ae ä la pe a 'ou maua mai se pepa o le suia faafou o le túsia faamauina o suafa mo se isi tagata e lë o toe nofo i le tuätusi?

E tatau ona ia ë lafoina iä te ia i lona tuätusi fou, ae afai fo'i e te lë iloa le tuätusi, ona ë tusi faailogaina lea i luga o le teu-tusi ia upu, "Gone, no address" (Ua alu ae leai se tuätusi) ma toe lafo fafo'i ane i le meli. O le a fafo'i ane i le Tagata Lesitara o Tagata Pälota, ma o ia lea o le a na söloia ese le suafa o lea tagata mai i le faasologa o suafa túsia faamau.

Ae ä pe afai 'ou te lë maua mai se pepa o le toe faafouina o le túsia faamauina o suafa?

E tatau ona ë túsia faatumu se pepa fou o le túsia faamauina o suafa. A maua loa e le Tagata Lesitara o Tagata Pälota lau pepa lea ua mae'a ona túsia faatumu, o le a alita'i atu lou suafa i totonu o le faasologa o suafa túsia faamauina faapälota.

Tuä'oi o Itümälö Faipälota

'Ou te lë i siitia ese, a'o lea ua túsia a'u i se isi itümälö faipälota. Aiseä?

O itümälö faipälota ta'itasi uma, ua ao ina täi tutusa uma le numera aofa'i o tagata-a-nuu e i ai. Ae o isi itümälö ua tupu faato'ateleina; ae o isi ua fäi ifo i le to'aitiiti, ma o va o tuä'oi ua tatau ona fesuia'iina i nisi taimi.

O le atoa o tausaga ta'i lima uma, pe a mae'a le tusigäigoa o le faitau aofa'i o tagata (census), o le a toe iloilo ai tuä'oi o itümälö faipälota. Afai ua tele se suiga o le aofa'i o tagata ua siitia i se itümälö faipälota, atonu o le a suia tuä'oi ina ia ögatasi le tutusa o itümälö faipälota, i le aofa'iga tutusa o tagata e i ai. O le a faaogäina tuä'oi fou nei mo le pälota o loo lumana'i.

O isi faigā pälota

O le ä le faigā pälota faa-itümälö a le Palemene (By-election)?

O nisi taimi, e avanoa ai se tulaga o se sui mai i se itümälö faipälota i totonu o le Palemene i taimi o le va o Faigā Pälota Lautele. Ona i ai loa lea o le avanoa mo tagata pälota o lenä itümälö faipälota e pälota ai mo se Sui fou i le Palemene. Ua ta'ua lenei pälota, o le pälota faa-itümälö. O le a saunia se suiga faafou o se faasologa o suafa túsia faamauina faapälota mo lenä itümälö faipälota.

O ä faigā pälota Faa-pülega a Nuu?

Afai e túsia faamauina lou suafa i faasologa o suafa túsia faamauina o tagata pälota Faa-Palemene, o le a faasosoo fai fua atu ai lava ona túsia faamauina o lou suafa mo le faasologa o suafa túsia faamauina a le pülega a lou nuu. O lona uiga, o le a mafai fo'i ona ä pälota i faigā pälota a pülega a lou nuu ma pälota faale-itümälö a komiti faatonutonu o le soifua mälölöina. Ua aofia ai i lenei faiga ia le filifilia faapälota o se pulenuu (mayor) mo lou aai poo le itümälö, ma tagata tofia e aveva ma ou sui i le pülega o väega aofa'i o itümälö (regional council) le aai poo le pülega faale-itümälö, komiti faatonutonu faale-nuu, komiti faatonutonu faale-itümälö a le soifua mälölöina, ma isi faapotopotoga e pei o le faapotopotoga faalagolago e faia laisene (licensing trusts).

E talafeagai a'u 'ou te pälota i le Lafo-faatü na faaäfua mai e tagata-a-nuu (Citizens Initiated Referendum) ma/poo le Lafo-faatü na faaäfua mai e le Mälö (Government Initiated Referendum)?

Afai loa ua túsia faamauina lou suafa i faasologa o suafa túsia faamauina o tagata pälota Faa-Palemene, e faasosoo fai fua atu ai lava ona túsia faamauina o lou suafa e te pälota mo Lafo-faatü na faaäfua mai i tagata-a-nuu (Citizens Initiated Referendum) ma/poo Lafo-faatü na faaäfua mai e le Mälö (Government Initiated Referenda).

O nisi faamatalaga

E faapefea ona 'ou maua o le tele o nisi faamatalaga?

O le tele o faamatalaga e uiga i le túsia faamauina o suafa ina ia pälota, e mafai ona maua mai i le:

- Telefoni e leai se totogi i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56).
- Asi ane le matou website www.elections.org.nz
- Faitau tusi läiti:
 - Everything you need to know about the unpublished electoral roll
O mea uma e ao ina ia e iloa e uiga i faasologa o suafa túsia faamauina faapälota e lë lolomiina faasalalau*
 - Enrolling to vote before you're 18*
O le túsia faamauina o le suafa e pälota ae e le i atoa le 18 o tausaga*
 - Enrolling to vote as a New Zealand Maori*
O le túsia faamauina o le suafa e pälota ai o se Tagata Maori Niu Sila*

*e maua ane i Fale-meli Oloa (NZ Post Shop) poo Ofisa o Tagata Lesitara o Tagata Pälota

Faafetai i lou faitauina o lenei tusi.

Ua matou faamoemoe ua tali atu ai a outou fesili uma e uiga i le túsia faamauina o suafa e pälota ai.

Afai e te mana'omia nisi faiga fesoasoani, tau lava o lou telefoni mai iä i matou ae leai se totogi, i le numera e 0800 ENROL NOW (0800 36 76 56) poo le asi ane o le website www.elections.org.nz.